

Stredoeurópska inšpirácia – maďarský systém

Peter Spáč (spac.peter@gmail.com)

Abstract

The paper deals with the Hungarian electoral system as it represents a case of initiation of special features in electoral engineering by post-communist countries after the year 1989. The analysis is done through use of the French two-round majority system as a primary basis for comparison. The aim of the paper is to discover whether the nominal component of the Hungarian system prevails in its summary effects or if the other parts represent a blocking mechanism moving the system closer to PR systems.

Keywords

Hungary, France, elections, electoral systems, proportionality, radical and extremist parties, electoral strategies

Note

Tento text bol spracovaný v rámci projektu špecifického výskumu „Proměny politického a společenského pluralismu v moderní Evropě“.

Úvod

Vzhľadom na pomerne značnú dobu, ktorá uplynula od roku 1989, vyznieva vyzdvihovanie významu štátov postkomunistickej Európy pre politologický výskum ako často opakované klišé. Z niektorých uhlov pohľadu je tomu skutočne tak, keďže v súčasnosti už možno evidovať konkrétne aspekty, ktoré svedčia o vyrovnávaní v minulosti diametrálne odlišne fungujúcich politických systémov. Za všetky možno spomenúť napríklad pravidelne sa opakujúce voľby, či vymedzenie postavenia politických strán. V prípade volebných systémov a ich reforiem má však toto členenie i naďalej svoj význam, a to z dvoch dôvodov.

Po prvé, štáty strednej a východnej Európy prešli od roku 1989 rozsiahlymi zmenami, čo so sebou pravidelne obnášalo i úpravu volebných inštitútov. Prechod k pluralitným stranickým systémom bol vo väčšine štátoch tohto regiónu spojený s viac či menej rozsiahlymi zmenami volebných systémov, pričom ich výsledné podoby sa vo viacerých prvkoch vymykali nastaveniu užívanému v krajinách západnej Európy. Po druhé, oprávnenie naďalej vymedzovať danú geografickú oblasť ako „postkomunistickú“ vychádza i z toho, že volebné reformy boli s procesom tranzície neoddeliteľne prepojené, či už cez aktérov, ktorí sa na daných zmenách podieľali alebo s ohľadom na výslednú podobu systémov, ktorá mala vymedziť zreteľnú deliacu líniu od predošlých nedemokratických režimov.

Maďarsko, resp. jeho volebný systém, v sebe zahŕňa oba zmienené aspekty. I keď o konkrétnych volebných systémoch možno takmer vždy hovoriť ako o unikátnych, v maďarskom prípade je toto tvrdenie viac než opodstatnené. Napriek rôznym označeniam u jednotlivých autorov sa v tomto texte pre jeho podobu bude používať názov superzmiešaný, keďže práve to optimálne vystihuje jeho podstatu. Samotné označenie „zmiešaný“ je nedostatočné, keďže maďarský systém nie je založený na niektorom z tradičných (jednoduchých) spôsobov prepojenia nominálnej a pomernej zložky, ale zahŕňa ich kombináciu, a to navrstvenia a korekcie (Mlejnek, 2004, s. 124–125).

Maďarský volebný systém

Maďarský parlament (*Országgyűlés*) je jednokomorový a má 386 poslancov volených na 4 roky. Samotný volebný systém predstavuje výsledok rokovaní z roku 1989 medzi vtedy vládnuce komunistami a predstaviteľmi opozičných strán. Tieto okružle stoly fungovali na dvoch úrovniach, pričom prvú tvorila iba opozícia s cieľom zjednotiť svoje stanoviská pre jednania s vládou na úrovni druhej (Benoit a Schiemann, 2001, s. 162–163). V podobe prijímaného volebného systému sa tak zreteľne odrazili požiadavky oboch táborov i snaha o odlišenie sa od etapy komunistického režimu.

Mandáty sa obsadzujú v troch zložkách. Prvú, nominálnu, tvorí pevný počet 176 poslancov volených v jednomandátových obvodoch dvojkolovým väčšinovým systémom, kombinujúcim absolútnu a relatívnu väčšinu. Pre zisk mandátu už v prvom kole je nutný zisk absolútnej väčšiny zo všetkých odovzdaných hlasov za účasti aspoň 50 % voličov. V opačnom prípade sa koná kolo druhé, kam postupujú prví traja nominanti a všetci ďalší, ktorí získali aspoň 15 % hlasov, pričom v prípade nenaplnenia požadovanej účasti postupujú automaticky všetci kandidáti. Pre víťazstvo v druhom kole je postačujúca prostá väčšina hlasov za podmienky aspoň štvrtinovej účasti. Mimo politických strán sa tejto časti volieb môžu zúčastniť i nezávislí kandidáti, avšak v dovtedajších voľbách boli výrazne neúspešní.

Pre účely pomernej zložky sa územie Maďarska delí do 20 obvodov, zhodných so samosprávnym usporiadaním krajiny. Celkovo sa tu rozdeľuje 152 mandátov, a to pomerným systémom s klauzulou vo výške 5 % (pre voľby 1990 vo výške 4 %) a za využitia Hagenbach-Bischoffovej kvóty. Jednotlivé strany tu stavajú prísne viazané kandidátne listiny, teda voliči nemajú možnosť zasiahnuť do stanoveného poradia kandidátov. I keď je systém nastavený v prospech alokácie mandátov už na úrovni obvodov (zrov. Chytilík a kol., 2009, s. 255), v praxi nedôjde k ich rozdeleniu v plnom počte a tieto mandáty sa následne presúvajú do tretej, tzv. kompenzačnej zložky. Reálny počet mandátov v pomernej zložke je tak fakticky vždy nižší ako prednastavených 152.

Do tretej, tzv. kompenzačnej zložky, sa presúvajú všetky hlasy z prvého kola väčšinového hlasovania a z pomernej zložky, ktoré nevedli k zisku mandátu. Na tejto úrovni sa rozdeľuje 58 kresiel a navyše tie, ktoré neboli rozdelené v pomernej zložke. S ohľadom na to, že k alokácii tu dochádza v rámci jedného

obvodu na národnej úrovni a na základe D'Hondtovho deliteľa, býva táto zložka priradovaná či až stotožňovaná so zložkou pomernou či s druhým skrutíniom (zrov. Mlejnek, 2004, s. 134–135), čo však nie je presné, keďže rozhodujúci podiel v nej tvoria hlasy z nominálnej zložky.

Podoba maďarského volebného systému je tak kompromisom zo spomínaných okrúhlych stolov. Do týchto jednaní vládnuca MSZMP pôvodne vstupovala s návrhom väčšinového systému s prítomnosťou kompenzačnej zložky, ktorá však mala zahŕňať iba 50 z 350 mandátov. Naopak opozičné strany preferovali pomerný, resp. zmiešaný systém, čo bolo odrazom ako nižšej dôvery verejnosti v časť z nich, tak i ich slabšieho organizačného zázemia, ktorým nemohli vládnucim komunistom konkurovať. K dohode o základnej logike systému prispela okrem iného i klesajúca podpora komunistov, pre ktorých tak ich pôvodný návrh prestával byť výhodný a naopak zachovanie si určitého postavenia im poskytovali skôr opozičné predstavy, čím sa pristúpilo na zmiešaný systém, avšak s vládou navrhovanou kompenzačnou zložkou. V podobnom duchu bola dosiahnutá i dohoda o ostatných aspektoch systému, z čoho dvojica Benoit a Schiemann správne odvodzuje, že strany sa pri rokovaniach primárne riadili snahou maximalizovať svoj individuálny zisk, i keď nie bezvýnimočne.¹

Vymedzenie komparácie

Unikátna podoba maďarského volebného systému nevytvára iba zaujímavý priestor pre jeho analýzu, ale s ohľadom na ciele tohto textu i nutnosť posúdenia možností komparácie. Superzmiešaný systém nemá v štátoch západnej Európy, resp. v demokratických štátoch, adekvátny náprotivok, čo znemožňuje prostý výber krajiny s identickým systémom a porovnanie ich dopadov. Pri pohľade na mapu volebných systémov v západnej Európe sa tak ponúkajú dve alternatívy.

Prvou je voľba zmiešaného systému, keďže i maďarský model spadá do tejto kategórie volebných systémov, i keď jeho povaha je značne individuálna. Vzhľadom na mieru využívania tohto typu systému v západnej Európe sú však naše možnosti značne obmedzené. Ako príklad zmiešaného systému býva neraz mylne uvádzané Nemecko, ktoré však funguje na základe odlišnej logiky. Nemecký personalizovaný pomerný systém síce dáva voličom dva hlasy, z ktorých jeden je pre individuálneho kandidáta a druhý pre regionálnu kandidátnu listinu, avšak pre rozdelenie mandátov medzi jednotlivé strany je určujúci iba druhý z oboch hlasov. Obsadenie Spolkového snemu je tak záležitosťou pomernou, pričom do tohto procesu druhé hlasy zasahujú iba minimálne v podobe tzv. presahujúcich mandátov.

Ako jediný skutočne zmiešaný systém v západnej Európe zostáva prípad Talianska, avšak voči jeho voľbe stojí viacero zásadných výhrad. Predovšetkým táto etapa v talianskej politike mala iba krátkodobé trvanie, keďže systém bol využitý iba pre troje voľby (1994, 1996 a 2001) pričom pre komparáciu by bol vhodnejší systém s „ukotvenými“ a stabilizovanými účinkami. Ďalší problematický prvok spočíva v pomere oboch zložiek, keďže v Taliansku boli v rámci nominálnej zložky volené až 3/4 poslancov (navyše systémom relatívnej väčšiny), čo je značne odlišné od maďarskej úpravy. V neposlednom rade výhrada smeruje k spôsobu prepojenia talianskych zložiek (*scorporo*), ktorá bola založená na odpočte hlasov strán v pomernej zložke, ak ich kandidáti dokázali víťaziť v jednomandátových obvodoch, teda išlo o korekciu (zrov. Čaloud, 2005, s. 39–41). Talianske strany však pomerne rýchlo prišli na jednoduchý spôsob, ako daný systém obísť, keď do nominálnej zložky ich kandidáti vstupovali pod umelou straníckou identitou, čo v konečnom dôsledku taliansky systém zmenilo fakticky na navrstvenie. Z týchto dôvodov sa tak využitie talianskeho systému ako základu pre komparáciu nejaví ako optimálne.

Druhá alternatíva spočíva vo využití dvoch odlišných systémov, resp. ich skupín, a to s podobnými znakmi, aké majú dve základné zložky maďarského systému – nominálna a pomerná. Je nutné dodať, že tento postup je značne arbitrabilný, avšak s ohľadom na špecifickú podobu maďarského systému vyzerá adekvátnejšie. Vzhľadom na charakter maďarskej nominálnej zložky bude ako základný nástroj

¹Menovite sa to týkalo vtedy najsilnejšej opozičnej strany, teda Maďarského demokratického fóra (MDF), ktoré do popredia kladlo skôr „celoopozičný“ než svoj individuálny záujem, keď odmietlo návrh MSZMP na započítanie hlasov druhého kola väčšinovej zložky do kompenzačnej časti, čo by malo za následok poškodenie menších (a teda opozičných) subjektov. Podobne tak MDF nepristúpilo na pôvodný komunistický návrh ohľadne druhého kola väčšinovej zložky, do ktorého mali postúpiť iba dvaja najúspešnejší kandidáti z prvého kola. Pre samotné MDF by to pritom znamenalo zrejme posilnenie jeho pozície na úkor zvyšných opozičných subjektov. Viac pozri Benoit a Schiemann 2001, s. 169–173.

pre komparáciu zvolený francúzsky dvojkolový systém využívaný pre tamojšie Národné zhromaždenie. Následná analýza maďarského systému bude v rámci konkrétne stanovených indikátorov sledovať, v akom vzťahu sú jeho výstupy porovnateľné s francúzskym prípadom. Cieľom tak bude určiť, či väčšinová zložka v maďarskom systéme prevláda, a teda či systém ako celok produkuje výstupy blízke francúzskemu modelu alebo naopak, či prítomnosť pomernej a kompenzačnej zložky posúva jeho výstupy bližšie k pomerným volebným systémom.

Francúzske Národné zhromaždenie (*Asemblée nationale*) pozostáva z 577 poslancov, ktorí sú volení v jednomandátových obvodech dvojkolovým systémom, kombinujúcim absolútnu a relatívnu väčšinu. V moderných podmienkach sa zavedenie daného systému vo Francúzsku spája s nástupom tzv. piatej republiky v spojitosti s krokmi neskoršieho prezidenta De Gaulla pri alžírskych kríze. Birch (2003, s. 329–339) sa o francúzskom volebnom systéme vyjadruje takmer ako o rarite, keďže tento typ systému vníma prevažne negatívne a spája ho skôr so štátmi s nižšou mierou slobody a demokracie.

Pre víťazstvo a zisk mandátu v prvom kole je nutné splnenie dvoch podmienok. Po prvé, kandidát musí obdržať nadpolovičnú väčšinu hlasov zo zúčastnených voličov a súčasne musí volebná účasť dosiahnuť aspoň 25 %. V prípade, že k tomu nedôjde, koná sa kolo druhé, do ktorého postupujú všetci nominanti, ktorí dokázali získať aspoň 12,5 % zo všetkých oprávnených voličov daného obvodu. V druhom kole je pre víťazstvo postačujúca relatívna väčšina (Chytilík a kol., 2009, s. 143).

Počet kandidátov postupujúcich do druhého kola (prirôdzené v prípade nezvolenia niektorého z kandidátov už po prvom hlasovaní) tak nie je úpravou presne definovaný. V tomto zmysle je nutné upozorniť na odlišnosť pri základoch jednotlivých prepočtov. V prípade zisťovania nadpolovičnej väčšiny, garantujúcej zisk mandátu už v prvom kole, sa tento údaj určuje podľa počtu zúčastnených voličov. Naopak hranica 12,5 % vychádza z počtu všetkých oprávnených voličov, čo znamená, že reálne je nutné v závislosti od účasti dosiahnuť vyšší podiel z odovzdaných hlasov. Horná hranica počtu potenciálne postupujúcich kandidátov do druhého kola je tak implicitne zakotvená, keďže naplniť daný limit sa i teoreticky môže podariť iba určitému počtu nominantov. Nastať môže tiež opačná situácia, a to taká, že žiadny kandidát nezíska nadpolovičnú väčšinu, no s výnimkou jedného (či dokonca bez výnimky) nikto nepresiahne daných 12,5 % hlasov. Táto situácia sa následne rieši postupom dvoch najúspešnejších nominantov.

Z uvedeného náčrtu je zřejmé, že francúzsky systém je priaznivý predovšetkým voči väčším stranám, čo modelovo vyjadruje vo svojom článku i dvojica Blais a Loewen (2009, s. 349–351). Od roku 1958 sa tak postupne do pozícií hlavných pólov systému prepracovali jednotlivé (neo)gaullistické formácie² a socialisti, i keď v niektorých etapách tohto vývoja bolo možné vypozerovať i iné rozloženia v straníckom spektre, akým bola tzv. bipolárna štvorylka na prelome 70. a 80. rokov (zrov. Strmiska a Hloušek, 2005, s. 114). Pre menšie strany však táto bipolarizácia neznamená automatické vylúčenie z distribúcie mandátov, keďže (predovšetkým) práve priestor medzi oboma kolami volieb sa vyznačuje vytváraním dohôd o vzájomnej podpore medzi ideovo bližšími stranami. Permanentná prítomnosť malých strán v systéme je pritom vysvetľovaná i alternatívne, a to existenciou pomerného volebného systému vo voľbách do Európskeho parlamentu, kde tieto subjekty majú väčšiu šancu uspieť, či tým, že ich primárne zameranie sa nemusí týkať absolutizácie počtu obdržaných mandátov, ale napr. snahy o prístup k verejným zdrojom (Blais a Loewen, 2009, s. 357–358).

Ako bude neskôr podrobnejšie rozobrané, tým, kto na dané nastavenie skutočne dopláca, sú subjekty umiestnené v krajných častiach spektra, keďže ako správne konštatuje Sartori „svoj najvyšší výsledok dosahujú hneď na prvýkrát“, kým „v druhom kole môžu ich hlasy prejsť na iné strany (aby sa postavili proti väčšiemu zlu alebo potrestali najbližšieho súpera), samy však žiadne hlasy navyiac nedostanú“ (cit. podľa Chytilík a kol., 2009, s. 154). Aj toto je jeden z dôvodov, pre ktorý sa Sartori, napríklad na rozdiel od Birch, odlišuje v hodnotení dvojkolového systému a vníma ho pozitívnejšie.

²Pre ďalší text sa pre túto skupinu bude používať pojem „proprezidentské hnutia“ a pre obdobie od 90. rokov bude tento termín zahŕňať Združenie pre republiku (RPR) a neskorší Zväz pre prezidentskú väčšinu/Zväz pre ľudové hnutie (UMP). Daný termín má skôr inštrumentálny charakter, keďže vo voľbách 1993 stáli tieto formácie proti socialistickému prezidentovi.

Analýza maďarského volebného systému

Predmetom nasledujúcej časti textu bude samotný výskum maďarského volebného systému. Ako už bolo uvedené, základ pre komparáciu predstavuje francúzsky volebný systém do Národného zhromaždenia, keďže v rámci západnej Európy predstavuje charakterovo najbližší prvok voči väčšinovej zložke maďarského modelu. S ohľadom na to sa analýza bude zameriavať na tri konkrétne oblasti, a to:

- proporcionalitu výstupov systému;
- pozíciu a možnosti strán na okraji spektra;
- postup strán pre účely volieb.

Základným cieľom je zistiť, či je väčšinová zložka maďarského volebného systému jeho určujúcim prvkom a či celkové efekty superzmiešaného systému sú iba prevažujúcou reflexiou dvojkolového väčšinového systému alebo naopak, či prítomnosť ostatných zložiek tieto výstupy posúva skôr k proporčnejším modelom. Pracovná hypotéza, s ktorou do výskumu vstupujeme sa stotožňuje s prvou alternatívou a spočíva v prevažujúcom vplyve väčšinovej zložky na celkové výstupy maďarského systému. Z časového hľadiska výskum berie do úvahy všetky doterajšie maďarské parlamentné voľby (teda od roku 1990) a rovnaké obdobie bude využité i v prípade Francúzska (voľby 1993–2007), čo je dané i medziobdobím, kedy v tejto krajine došlo ku krátkodobej aplikácii pomerného systému.

Miera proporcionality výstupov

Proporcionality volebných výsledkov predstavuje jeden z kľúčových aspektov, akými možno hodnotiť účinky konkrétnych volebných systémov. Jej pozorovaním možno zreteľne vidieť, aký dopad má systém na jednotlivé strany v závislosti od ich veľkosti, geografického rozloženia ich podpory či prípadne i ich ideovej orientácie (Lebeda, 2008, s. 29–31; Taagepera a Shugart, 1989, s. 67–77). Hodnotiť proporcionality možno ako voči konkrétnej strane, tak i vo vzťahu k celému systému, pričom obe možnosti majú svoj charakteristický význam.

Základnou otázkou je stanovenie konkrétneho výpočtového mechanizmu tohto ukazovateľa. V rámci politológie neexistuje jediný „objektívny“ postup, ako určiť mieru proporcionality, ale naopak bolo vypracovaných viacero indexov a vzorcov, i keď spravidla ich výpovedná hodnota je vzájomne porovnateľná (Lebeda, 2008, s. 60). Výber konkrétneho postupu tak do istej miery i predurčuje výstupy analýzy.

V rámci nášho výskumu budú využité dva indexy.³ Pre analýzu miery proporcionality vo vzťahu k jednotlivým stranám bude aplikovaný tzv. index deformácie (I_D), ktorý vyjadruje pomer získaných mandátov k obdržaným hlasom (obe v percentách). Pre konkrétne prevedenie to tak znamená, že ak je hodnota indexu 1, strana za daný podiel hlasov získala rovnaké množstvo mandátov. Hodnota nižšia ako 1 vyjadruje, že strana získala nižší podiel mandátov, než je podiel jej hlasov a je tak systémom podprezentovaná. U hodnôt nad 1 je táto logika obrátená a strana je nadprezentovaná (zrov. Šedo, 2007, s. 93–98).

Pre hodnotenie volebných systémov v ich celosti bude využitý tzv. Loosemore-Hanbyho index (D), ktorý patrí medzi najčastejšie využívané techniky v tejto oblasti. Jeho matematické vyjadrenie možno uviesť nasledovne:

$$D = \frac{1}{2} \sum |v_i - s_i|$$

Index tak vychádza z rozdielu medzi percentuálnym ziskom hlasov a mandátov, pričom umožňuje i započítanie tých subjektov, ktoré nezískali žiadny mandát. Jeho konštrukcia v podobe jednoduchého

³Na rozdiel od pomerných systémov v našom prípade pracujeme s dvojkolovými systémami (v prípade Maďarska v jeho nominálnej zložke) a je teda na zvážení, s ktorými údajmi je vhodnejšie pracovať. Vzhľadom na všeobecnejší charakter prvého kola, ktoré sa koná vo všetkých obvodoch budú jednotlivé údaje vychádzať z tejto časti volieb. Pri výpočtoch I_D a pri výpočte D za celý maďarský systém je použitý model váženía hlasov navrhnutý J. Šedom (2007, s. 138–139).

numerického výstupu umožňuje pomerne pohodlné porovnania aj medzi vyšším počtom volebných systémov. Ako však bolo uvedené, nejde o objektívne optimálny index a i v jeho prípade možno identifikovať konkrétne nedostatky, kedy jeho výpovedná hodnota klesá (zrov. Taagepera a Shugart, 1989, s. 104–108).

Skratky využívané v tabuľkách 1–4 reprezentujú jednotlivé politické strany. Zväz pre francúzsku demokraciu (UDF), Socialistická strana (PS), Národná fronta (FN), Francúzska komunistická strana (PCF), Liberálne republikánske hnutie (MRG), Hnutie za Francúzsko (MPF/v roku 1997 v koalícii Nezávislá pravica – LDI), Liberálna demokracia (DL), Združenie za Francúzsko (RPF), Hnutie občanov (MDC), Demokratické hnutie (MD), Ľavicová radikálna strana (PRS/PRG), Nový stred (NC), Republikánske a občianske hnutie (MRC), Rôzna pravica (DVD), Rôzna ľavica (DVG), nestranícki kandidáti (Divers).

Tabuľka 1: Indexy deformácie pre francúzske voľby v roku 1993

Strana	Hlasy (v %)	Mandáty (v %)	Mandáty	ID
RPR	20,08	41,94	242	2,09
UDF	18,71	35,86	207	1,92
PS	17,61	9,19	53	0,52
FN	12,58	0,17	1	0,01
PCF	9,30	4,16	24	0,45
DVD	4,46	6,24	36	1,40
Ekolog. strany	10,84	0,00	0	0,00
DVD-MRG	2,77	2,43	14	0,88
Ostatné	3,56	0,00	0	0,00

Zdroj: Caramani, 2000, s. 371–373; Résultats électoraux en France.

Tabuľka 2: Indexy deformácie pre francúzske voľby v roku 1997

Strana	Hlasy (v %)	Mandáty (v %)	Mandáty	ID
PS	23,49	44,19	255	1,88
RPR	15,65	24,09	139	1,54
FN	14,94	0,17	1	0,01
UDF	14,22	19,41	112	1,37
PCF	9,92	6,07	35	0,61
Zelení	6,83	1,21	7	0,18
DVD	4,22	0,00	0	0,00
DVG	2,80	0,69	4	0,25
LDI	2,38	0,35	2	0,15
PRS	1,53	2,08	12	1,36
MDC	1,04	1,21	7	1,17
Ostatní	2,64	0,00	0	0,00

Zdroj: Caramani, 2000, s. 371–373; Résultats électoraux en France.

Tabuľka 3: Indexy deformácie pre francúzske voľby v roku 2002

Strana	Hlasy (v %)	Mandáty (v %)	Mandáty	ID
UMP	33,30	61,87	357	1,86
PS	24,11	24,26	140	1,01
FN	11,34	0,00	0	0,00
UDF	4,86	5,03	29	1,03
PCF	4,82	3,64	21	0,76
Zelení	4,51	0,52	3	0,12
DVD	3,65	1,39	8	0,38
PRG	1,54	1,21	7	0,79
DVG	1,09	1,04	6	0,95
MPF	0,80	0,17	1	0,22
DL	0,41	0,35	2	0,85
RPF	0,37	0,35	2	0,94
Ostatní	8,41	0,00	0	0,00

Zdroj: Caramani, 2000, s. 371–373; Résultats électoraux en France.

Tabuľka 4: Indexy deformácie pre francúzske voľby v roku 2007

Strana	Hlasy (v %)	Mandáty (v %)	Mandáty	ID
UMP	39,54	54,24	313	1,37
PS	24,73	32,24	186	1,30
MD	7,61	0,52	3	0,07
FN	4,29	0,00	0	0,00
PCF	4,29	2,60	15	0,61
Zelení	3,25	0,69	4	0,21
DVD	2,47	1,56	9	0,63
NC	2,37	3,81	22	1,61
DVG	1,97	2,60	15	1,32
PRG	1,32	1,21	7	0,92
MPF	1,20	0,17	1	0,14
Divers	1,03	0,17	1	0,17
Ostatní	4,80	0,00	0	0,00

Zdroj: Caramani, 2000, s. 371–373; Résultats électoraux en France.

Vo vzťahu k jednotlivým stranám sa francúzsky systém chová vo väčšine prípadov podľa predpokladov (tabuľky 1–4). S výnimkou roku 2007 býva víťazná strana zreteľne nadreprezentovaná, pričom jej index deformácie sa blíži, či dokonca presahuje hodnotu 2. V prípade druhého hlavného pólu, ktorým bývajú buď proprezidentské hnutia alebo socialisti je situácia kolísavá, keďže aj keď spravidla i u tohto subjektu dochádza k miernejšej či výraznejšej nadreprezentácii (proprezidentské hnutia v roku 1997), nie je vylúčený i opačný výstup, o čom svedčí výsledok socialistov vo voľbách 1993. Túto skutočnosť možno okrem iného pripísať základnej logike systému, ktorá vytvára priestor pre vzájomné dohody medzi oboma kolami, čo sa značne prejavuje na konečných výsledkoch.

V prípade menších strán sú výstupy systému premenlivé, prevažujúca je však ich podreprezentácia. Vыводzovanie z údajov týchto subjektov je spravidla spojené s určitou mierou neistoty, keďže zisk či strata jedného, resp. malého počtu mandátov, sa na ich indexe prejavuje výraznejšie, avšak i tak sú viditeľné dva trendy. Po prvé, na menšie formácie, ktoré nereflektujú bipolarizáciu súťaže, má systém jednoznačne negatívne dopady, čo sa dá demonštrovať na príklade ekologických strán vo voľbách 1993. Po druhé, zapojenie sa do spolupráce s niektorou z veľkých strán je spravidla prospešné, avšak automaticky menším subjektom negarantuje nadreprezentáciu, keďže i v tomto prípade ich šance

naďalej znižujú bariéry pre postup z prvého kola. Vo všeobecnosti je tak ich celková situácia v porovnaní s veľkými stranami sťažená.

Tabuľka 5: Index deformácie pre maďarské voľby v roku 1990

Strana	Väčšinová zložka				Pomerná zložka				Komp.	Celkovo		
	Hl. (%)	M. (%)	Mand.	ID	Hl. %	M. %	Mand.	ID		Mand.	M. (%)	ID
MDF	23,93	64,77	114	2,71	24,73	33,33	40	1,35	10	164	42,49	1,75
SZDSZ	21,73	21,02	37	0,97	21,39	28,33	34	1,32	23	94	24,35	1,13
FKGP	10,67	6,25	11	0,59	11,73	13,33	16	1,14	17	44	11,40	1,02
MSZP	10,26	0,57	1	0,06	10,89	11,67	14	1,07	18	33	8,55	0,81
Fidesz	4,75	1,14	2	0,24	8,95	6,67	8	0,75	12	22	5,70	0,85
KDNP	5,80	1,70	3	0,29	6,46	6,67	8	1,03	10	21	5,44	0,89
ASZ	3,25	1,14	2	0,35	3,13	0,00	0	0,00	0	2	0,52	0,16
Nez.	19,61	3,41	6	–	–	–	–	–	–	6	1,56	–
Ostatní	–	0,00	0	0,00	12,72	0,00	0	0,00	0	0	0,00	0,00

Zdroj: Šedo, 2007, s. 138–140; Országos Választási Iroda.

Tabuľka 6: Index deformácie pre maďarské voľby v roku 1994

Strana	Väčšinová zložka				Pomerná zložka				Komp.	Celkovo		
	Hl. (%)	M. (%)	Mand.	ID	Hl. %	M. %	Mand.	ID		Mand.	M. (%)	ID
MSZP	31,27	84,66	149	2,71	32,99	42,40	53	1,28	7	209	54,15	1,69
SZDSD	18,62	9,09	16	0,49	19,74	22,40	28	1,13	25	69	17,88	0,93
MDF	12,03	2,84	5	0,24	11,74	14,40	18	1,23	15	38	9,84	0,83
FKGP	7,87	0,57	1	0,07	8,82	11,20	14	1,27	11	26	6,74	0,81
KDNP	7,37	1,70	3	0,23	7,03	4,00	5	0,57	14	22	5,70	0,79
Fidesz	7,70	0,00	0	0,00	7,02	5,60	7	0,80	13	20	5,18	0,70
ASZ	2,45	0,57	1	0,23	2,10	0,00	0	0,00	0	1	0,26	0,11
LPSZa	0,80	0,57	1	0,71	0,62	0,00	0	0,00	0	1	0,26	0,36
Ostatní	11,89	0,00	0	0,00	9,94	0,00	0	0,00	0	0	0,00	0,00

Zdroj: Šedo, 2007, s. 138–140; Országos Választási Iroda.

Tabuľka 7: Index deformácie pre maďarské voľby v roku 1998

Strana	Väčšinová zložka				Pomerná zložka				Komp.	Celkovo		
	Hl. (%)	M. (%)	Mand.	ID	Hl. %	M. %	Mand.	ID		Mand.	M. (%)	ID
Fidesz	21,40	51,14	90	2,39	29,48	37,50	48	1,27	10	148	38,34	1,53
MSZP	29,82	30,68	54	1,03	32,92	39,06	50	1,19	30	134	34,72	1,11
FKGP	13,30	6,82	12	0,51	13,15	17,19	22	1,31	14	48	12,44	0,94
SZDSZ	10,20	1,14	2	0,11	7,57	3,91	5	0,51	17	24	6,22	0,69
MDF	7,68	9,66	17	1,26	2,80	0,00	0	0,00	0	17	4,40	0,81
MIÉP	5,58	0,00	0	0,00	5,47	2,34	3	0,43	11	14	3,63	0,66
Nez.	12,02	0,57	1	–	–	–	–	–	–	1	0,26	–
Ostatní	–	0,00	0	0,00	8,61	0,00	0	0,00	0	0	0,00	0,00

Zdroj: Šedo, 2007, s. 138–140; Országos Választási Iroda.

Tabuľka 8: Index deformácie pre maďarské voľby v roku 2002

Strana	Väčšinová zložka				Pomerná zložka				Komp.	Celkovo		
	Hl. (%)	M. (%)	Mand.	ID	Hl. %	M. %	Mand.	ID		Mand.	M. (%)	ID
Fid/MDF	39,43	53,98	95	1,37	41,07	47,86	67	1,17	26	188	48,70	1,21
MSZP	40,50	44,32	78	1,09	42,05	49,29	69	1,17	31	178	46,11	1,12
SZDSZ	6,77	1,70	3	0,25	5,57	2,86	4	0,51	13	20	5,18	0,83
Ostatní	13,30	0,00	0	0,00	11,31	0,00	0	0,00	0	0	0,00	0,00

Zdroj: Šedo, 2007, s. 138–140; Országos Választási Iroda.

Tabuľka 9: Index deformácie pre maďarské voľby v roku 2006

Strana	Väčšinová zložka				Pomerná zložka				Komp.	Celkovo		
	Hl. (%)	M. (%)	Mand.	ID	Hl. %	M. %	Mand.	ID		Mand.	M. (%)	ID
MSZP	40,26	55,68	98	1,38	43,21	48,63	71	1,13	17	186	48,19	1,16
Fidesz-KDNP	41,99	38,64	68	0,92	42,03	47,26	69	1,12	27	164	42,49	1,01
SZDSD	6,31	1,70	3	0,27	6,50	2,74	4	0,42	11	18	4,66	0,73
MDF	4,41	0,00	0	0,00	5,04	1,37	2	0,27	9	11	2,85	0,61
Spol.	2,86	3,41	6	1,19	0,00	0,00	0	0,00	0	6	1,55	1,00
S	4,17	0,57	1	–	3,22	0,00	0	0,00	0	1	0,26	–
Ostatní	–	0,00	0	0,00	–	0,00	0	0,00	0	0	0,00	0,00

Zdroj: Šedo, 2007, s. 138–140; Országos Választási Iroda.

Tabuľka 10: Index deformácie pre maďarské voľby v roku 2010

Strana	Väčšinová zložka				Pomerná zložka				Komp.	Celkovo		
	Hl. (%)	M. (%)	Mand.	ID	Hl. %	M. %	Mand.	ID		Mand.	M. (%)	ID
Fidesz-KDNP	53,64	98,30	173	1,83	52,73	59,59	87	1,13	3	263	68,13	1,28
MSZP	21,28	1,14	2	0,05	19,30	19,18	28	0,99	29	59	15,28	0,75
Jobbik	16,36	0,00	0	0,00	16,67	17,81	26	1,07	21	47	12,18	0,74
LMP	5,07	0,00	0	0,00	7,48	3,42	5	0,46	11	16	4,15	0,67
MDF	1,42	0,00	0	0,00	2,67	0,00	0	0,00	0	0	0,00	0,00
Nez.	0,66	0,57	1	0,86	0,00	0,00	0	0,00	0	1	0,26	0,39
Ostatní	1,57	0,00	0	0,00	1,16	0,00	0	0,00	0	0	0,00	0,00

Zdroj: Šedo, 2007, s. 138–140; Országos Választási Iroda.

Na základe uvedených údajov (tabuľky 5–10)⁴ možno konštatovať, že maďarský volebný systém je ústretový k väčším stranám, naopak menšie subjekty penalizuje. Voľby 2002 a 2006 naznačili priblíženie dvoch hlavných strán, Fideszu a MSZP, avšak posledné voľby tento trend spochybnili. Najvýraznejšie rozdiely v indexe deformácie medzi stranami vytvára nominálne zložka, kde na víťaza v prvých troch voľbách pripadali hodnoty nad 2, pričom v rokoch 1990 a 1994 sa tento údaj blížil až k 3. Tento stav sa postupom doby stabilizoval, k čomu značne prispelo ako osvojenie si logiky systému samotnými voličmi, tak i kryštalizácia stranického spektra, avšak silnejšia nadreprezentácia prvej strany v porovnaní s ostatnými subjektmi zostáva trvalým javom.

⁴Vysvetlivky k tabuľkám 5–10: Agrárny zväz (ASZ), Zväz mladých demokratov (Fidesz), Nezávislá maloroľnícka strana (FKGP), Kresťansko-demokratická ľudová strana (KDNP), Liberálny občiansky zväz (LPSZ), Maďarské demokratické fórum (MDF), Strana maďarskej pravdy a života (MIÉP), Somogyért (S), Zväz slobodných demokratov (SZDSZ), Maďarská socialistická strana (MSZP), Jobbik – Hnutie za lepšie Maďarsko (Jobbik), Politika môže byť iná (LMP), Maďarské demokratické fórum (MDF).

V prípade menších strán sa ako významné ukazujú byť predovšetkým pomerná a kompenzačná zložka, keďže práve v nich sa koncentruje valná väčšina nimi získaných mandátov.⁵ Vo väčšinovej zložke je až na výnimky pravidlom ich hlboká podprezentácia, pričom hodnota indexu sa tu neraz blíži až k nule. Čiastočne podobne sa systém chová k celkovo druhej najúspešnejšej strane, ktorej pomerná a kompenzačná zložka v porovnaní s nominálnou prospieva.

Akou „silou“ teda disponujú jednotlivé zložky? Ak by sme do úvahy vzali iba nominálnu zložku, tak takto modifikovaný maďarský systém by produkoval výstupy obdobné francúzskym. Podstatné tak je určiť, či pomerná a kompenzačná zložka majú potenciál vyrovnáť, či dokonca zvrátiť náskok získaný víťazom nominálnej časti volieb. Z hľadiska pomeru rozdeľovaných mandátov medzi jednotlivé zložky táto predstava nie je vylúčená, keďže nominálna zložka netvorí väčšinu maďarského parlamentu, ale jej podiel je pevne stanovených 176 mandátov. Na zvyšné zložky tak pripadá 210 kresiel, pričom reálny podiel každej z nich závisí od konkrétnych výsledkov jednotlivých volieb.⁶ Je však nutné prihliadať k tomu, že do kompenzačnej zložky zasahujú značnou mierou práve hlasy z väčšinovej časti.

Tabuľka 11: Počet získaných mandátov prvých dvoch strán v jednotlivých zložkách⁷

Voľby	V1	V2	VR	P1	P2	PR	K	P + K	Rozdiel
1990	114	37	77	40	34	6	-13	-7	70
1994	149	16	133	53	28	25	-18	7	140
1994 MDF	149	5	144	53	18	35	-8	27	171
1998	90	54	36	48	50	-2	-20	-22	14
2002	95	78	17	67	69	-2	-5	-7	10
2006	98	68	30	71	69	2	-10	-8	22
2010	173	2	171	87	28	59	-26	33	204

Zdroj: Országos Választási Iroda.

Z uvedených údajov (tabuľka 11) je zreteľne vidieť, akou mierou sa jednotlivé zložky podieľajú na celkových volebných výsledkoch. Víťazná strana si základ svojho náskoku dokáže vybudovať už v nominálnej zložke⁸, pričom s výnimkou volieb v roku 2002 a čiastočne i 1998 a 2006, k tomu dochádza výrazným spôsobom. Pomerná zložka daný nástup už nedokáže zásadnejšie zmierniť, keďže víťaz nominálnej zložky dokáže byť druhej strane v tejto časti volieb minimálne vyrovnaným partnerom, prípadne svoj náskok dokáže ešte navýšiť. V kompenzačnej zložke dochádza k zmierneniu tohto rozdielu, avšak s ohľadom na počet mandátov nie k jeho zmazaniu, čo platí i v prípade spojeného efektu spolu s pomernou zložkou (stĺpec P + K). Vo všetkých dovtedajších maďarských voľbách to tak bola nominálna zložka, ktorá rozhodujúcim spôsobom určila víťaza volieb (i keď nie vždy i následnú vládnú stranu, ako ukázali napríklad voľby 2002).

⁵I pomerná zložka však dokáže pôsobiť voči menším subjektom značne disproporčne, čo je predovšetkým dané malou veľkosťou väčšiny obvodov a s postupujúcou dobou narastajúcim rozdielom medzi podporou veľkých strán od zvyšku spektra (s výhradou k špecifickým výsledkom volieb 2010 vo vzťahu k socialistom).

⁶Pomerná zložka zahŕňala v jednotlivých voľbách, počnúc rokom 1990, postupne 120, 125, 128, 140, 146 a 146 mandátov. Obdobne kompenzačná bola vo všetkých voľbách o určitý počet kresiel navýšená a predstavovala tak 90, 85, 82, 70, 64 a 64 mandátov. (Mlejnek, 2004, s. 136; Országos Választási Iroda)

⁷Vysvetlivky: Prvé dva stĺpce (V1 a V2) vyjadrujú počet mandátov, ktoré prvé dve strany získali vo väčšinovej zložke a tretí stĺpec (VR) predstavuje ich vzájomný rozdiel. Tri nasledujúce stĺpce (P1, P2 a PR) majú zhodný význam ako predošlé stĺpce, avšak vzťahujú sa k pomernej zložke. Siedmy stĺpec (K) uvádza rozdiel medzi mandátmi obdržanými prvými dvoma stranami v kompenzačnej zložke. Stĺpec (P + K) uvádza súčet rozdielu medzi mandátmi oboch strán v pomernej a kompenzačnej zložke. Posledný stĺpec obsahuje celkový rozdiel medzi mandátmi prvých dvoch strán. Ak sa v tabuľke nachádzajú záporné čísla, znamená to, že druhá strana v danej zložke získala viac mandátov ako víťazná strana (teoreticky tak záporné čísla môžu byť iba v stĺpcoch VR, PR, K alebo P + K). Riadok 1994 MDF bol pridaný z dôvodu, že vo voľbách 1994 prvé dve strany predstavovali budúcich koalíčných partnerov (MSZP a SZDSZ), pričom tabuľka smeruje k porovnaniu reálnych konkurentov.

⁸Nutným predpokladom pritom nemusí byť zisk väčšieho počtu hlasov v porovnaní s celkovo druhou najúspešnejšou stranou. Väčšinová zložka maďarského systému nevylučuje vznik umelých väčšín, čo potvrdilo víťazstvo Fideszu v roku 1998. Následne ani prevaha socialistov vo zvyšných zložkách už víťazstvu Orbánovej strany nedokázala zabrániť.

Tabuľka 12: Loosemore-Hanbyho index francúzskych a maďarských volieb

Francúzsko				Priemer
1993	1997	2002	2007	×
40,76	35,15	28,58	23,81	32,08

Maďarsko					Priemer	
1990	1994	1998	2002	2006	2010	×
21,20	22,09	16,69	13,42	7,27	15,02	16,05

Zdroj: Caramani, 2000, s. 371–373; Résultats électoraux en France; Šedo, 2007, s. 138–140; Országos Választási Iroda.

Tabuľka 13: Loosemore-Hanbyho index pre vybrané európske štáty (spriemerované)

Štát	D	Štát	D
GER	1,35	NOR	5,09
RAK	2,17	ŠVA	5,09
ŠVE	2,55	GRE	5,85
HOL	2,96	BEL	5,98
DAN	3,34	POR	6,89
ISL	3,98	ŠPA	15,11
LUX	4,78	HUN	16,05
FIN	5,06	FRA	32,08

Zdroj: Pre údaje mimo Maďarska a Francúzska Lebeda, 2008, s. 150.

Ak sa z úrovne jednotlivých strán presunieme k celým systémom, môžeme pre porovnanie Francúzska a Maďarska využiť už spomínaný Loosemore-Hanbyho index (tabuľka 12). Pre Francúzsko nie sú vysoké úrovne D prekvapujúce, keďže jeho systém býva označovaný za jeden z najviac disproporčných a podobne vysoké hodnoty boli v tejto krajine zaznamenané už i v minulosti. Výrazné navýšenie D až nad úroveň 40 v roku 1993, ktorá presahuje i inak značné hodnoty, možno odôvodniť súbehom výraznej nadreprezentácie víťazných gaullistov a naopak hlbokaj podreprezentácie socialistov a (tradične) i Národnej fronty. Celkovo si však Francúzsko udržiava silnú odchýlku od dokonalej proporcionality, čo je dokladom konkrétneho pôsobenia dvojkolového väčšinového systému.

V prípade Maďarska možno od roku 1990 pozorovať trend postupného poklesu D , čo však narušili voľby v roku 2010. I tak sa však úroveň Loosemore-Hanbyho indexu udržiava na vysokej úrovni, čo maďarský systém stavia do akejsi subkategórie medzi pomernými systémami a francúzskym dvojkolovým modelom (tabuľka 13). V prípade oddeleného výpočtu (tabuľka 14) samostatne za nominálnu a pomernú zložku (kompenzačná je tu vyradená) je zrejmé, že väčšinová zložka je tou časťou, ktorá hodnotu D výrazne navyšuje. Zaujímavé však je, že i samotná pomerná zložka napriek ústupom z hodnôt z 90. rokov naďalej významne prevyšuje väčšinu európskych pomerných systémov. Jej priemer za všetky doterajšie voľby predstavuje 14,35, čo sa takmer vyrovná španielskemu systému, radenému medzi najdisproporčnejšie pomerné systémy vôbec. Vysoká hodnota D tak v maďarskom systéme nie je daná iba disproporcionalitou nominálnej zložky, i keď jej podiel na jeho úrovni je jednoznačný.

Pozícia strán na okraji spektra

Volebné systémy nemusia voči jednotlivým politickým stranám generovať odlišné účinky iba v závislosti na veľkosti ich podpory vo verejnosti, i keď spravidla ide o najvýznamnejší rozlišovací prvok.

Tabuľka 14: Loosemore-Hanbyho index zložiek maď. systému (mimo kompenzačnej)

Voľby	Zložka	
	nominálna	pomeraná
1990	40,84	18,13
1994	53,39	17,11
1998	32,58	18,20
2002	18,37	14,03
2006	15,97	10,65
2010	44,65	8,00
Priemer	34,30	14,35

Zdroj: Šedo, 2007, s. 138–140; Országos Választási Iroda.

Jednotlivé subjekty môžu s ohľadom na svoju ideovú orientáciu z konkrétneho nastavenia systému profitovať alebo naopak viac či menej doplácať. Tento jav sa zvlášť dotýka radikálnych a extrémistických strán, teda tých, ktoré bývajú umiestnené na okrajoch ideového spektra.

Jedným z najviac vyzdvihovaných pozitív francúzskeho volebného systému je existencia dvoch kôl, ktorých následnosť vytvára predpoklady pre minimalizáciu zisku mandátov pre okrajové subjekty. Ako už bolo uvedené, s touto myšlienkou pracoval okrem iných i G. Sartori, podľa ktorého voči týmto stranám sa dokázu zjednotiť voliči inak nekooperujúcich subjektov, kým ony samé mimo svojho stabilného elektorátu nemajú potenciál pre rozšírenie svojej podpory. Postup ich kandidátov do druhého kola je tak často maximom, ktoré môžu dosiahnuť.

Tabuľka 15: Participácia FN a PCF vo voľbách 1993–2007⁹

Národná fronta						
Voľby	Hlasy (v %)	Mandáty	ID	Strany s mandátmi	Poradie vo voľbách	Poradie ID
1993	12,58	1	0,01	7	4	7
1997	14,94	1	0,01	10	3	10
2002	11,34	0	0,00	11	3	–
2007	4,29	0	0,00	11	4	–
Komunistická strana Francúzska						
Voľby	Hlasy (v %)	Mandáty	ID	Strany s mandátmi	Poradie vo voľbách	Poradie ID
1993	9,30	24	0,45	7	5	6
1997	9,92	35	0,61	10	5	6
2002	4,82	21	0,76	11	5	8
2007	4,29	15	0,61	11	5	7

Zdroj: Caramani, 2000, s. 371–373; Résultats électoraux en France.

Na uvedených príkladoch (tabuľka 15) možno zreteľne demonštrovať, ako dvojkolový väčšinový systém penalizuje okrajové subjekty. Mimo Národnej fronty a komunistov možno vo francúzskom spektre nájsť i ďalšie dlhodobo pôsobiace takto umiestnené strany, akými sú napríklad Robotnícky boj či Revolučná komunistická liga, avšak v ich prípade možno špecifický vplyv systému iba ťažko posúdiť, keďže ich podpora je natoľko nízka, že by neboli spravidla schopné získať zastúpenie ani v pomerných systémoch s priemerne nastavenou klauzulou.

⁹Vysvetlivky: Posledný stĺpec vyjadruje poradie indexu deformácie pre FN, resp. PCF z počtu všetkých strán, ktoré v daných voľbách získali aspoň jeden mandát. V prípade hodnoty indexu 0 tak poradie nie je uvádzané.

Jednoznačne najviac penalizovaný subjekt v sledovaných voľbách predstavuje Le Penova Národná fronta. Napriek tomu, že sa v čase svojej vrcholnej podpory dokázala podľa množstva hlasov umiestňovať medzi prvými troma, resp. štyrmi stranami, systém jej i tak účinne blokoval prístup k mandátom. FN pritom nepomohla ani skutočnosť, že jej podpora nebola rozptýlená po celom území Francúzska, ale disponovala i oblasťami s podstatne silnejšou podporou, čo súviselo s charakterom tém, ktoré vnášala do politickej debaty. Typicky tak išlo o južné regióny s vyšším podielom imigrantov, či priemyselné zóny s väčšou koncentráciou protestných voličov. V prípade jej postupu do druhého kola pravidelne nastával efekt zjednoteného úsilia voličov zabrániť priechodu krajne pravicových kandidátov do parlamentu (podobne ako pri Le Penovej kandidatúre na post prezidenta v roku 2002 – zrov. Lewis-Beck, 2004), čo vo výslednom efekte spôsobilo, že index deformácie pre FN bol spomedzi všetkých strán, ktoré získali mandáty, najnižší, resp. nulový. V neposlednom rade je negatívny dopad dvojkolového systému na FN zvlášť viditeľný, ak sa porovnajú výsledky tejto strany vo voľbách do Európskeho parlamentu, či v parlamentných voľbách v roku 1986, kde Francúzsko využilo klasický pomerný systém, pričom v oboch prípadoch sa tejto strane podarilo získať nie nevýznamné počty mandátov (zrov. Frears, 1991, s. 117).

V porovnaní s FN nie sú francúzski komunisti natoľko vnímaní ako „obeť“ volebného systému. I keď je ich podprezentácia zrejماً, nie je v ich prípade natoľko masívna, aby im bránila v zisku určitého počtu kresiel. Túto skutočnosť možno vysvetliť dlhodobou tradíciou strany v spektre, neexistujúcou izoláciou v miere, ako je tomu v prípade Národnej fronty a tiež postupným obmedzením antisystémového charakteru, predovšetkým v súvislosti s určitým akceptovaním doktríny eurokomunizmu. Komunisti tak na rozdiel od Le Penovej strany v prípade postupu do druhého kola nevytvárajú u voličov natoľko silné pohnútky k ich spoločnému odmietnutiu a dokážu sa aj vďaka spolupráci so socialistami v tejto časti volieb presadiť, čo dokladá i ich vyšší index deformácie.

Francúzsky systém tak zreteľne dokáže oslabovať pozíciu okrajových strán. Na uvedených výsledkoch je viditeľné, že logika systému dokáže potlačiť i inak slušný podiel hlasov, čím sa napĺňa Sartoriho tvrdenie o bariérach medzi voličskými obcami jednotlivých strán. Ako sa k danej situácii stavia maďarský superzmiešaný systém?

Na prvom mieste je nutné vymedziť, ktoré subjekty v rámci maďarského spektra možno považovať za radikálne či extrémistické. Chronologicky o prvej takejto formácii možno hovoriť v súvislosti s reformným procesom u vládnuccich komunistov na konci 80. rokov, ktorý vyvrcholil vznikom MSZP. Tvrdšie a konzervatívnejšie jadro na tento postup reagovalo vytvorením vlastnej ortodoxnej komunisticko-strany, neskôr premenovanej na Robotnícku stranu (*Munkáspárt*) (zrov. Benda, 2003, s. 60–61). Problém pre jej ďalšiu analýzu však spočíva v tom, že už v prvých voľbách v roku 1990 nebol tento subjekt schopný dosiahnuť parlamentné zastúpenie a postupne sa úplne marginalizoval a nie je zjavné, či tento výsledok možno pripísať volebnému systému alebo nízkej podpore komunistov po roku 1989 spolu s efektom vzniku reformnejších socialistov.

Zaujímavejšia je tak situácia na pravom okraji spektra, kde prichádza do úvahy viacero subjektov. Spomedzi relevantných strán sa od začiatku 90. rokov radikálnejšími pozíciami prejavovala historická FKGP, ktorá sa však zapájala do parlamentnej i vládnej spolupráce a skôr sa dá vnímať ako populistická než okrajová strán. Naopak pre našu analýzu budú významné dva subjekty, ktoré možno zreteľne zaradiť do pásma radikálnych či až extrémistických strán. Prvý prípad predstavuje MIÉP, ktorá sa utvorila oddelením od MDF v roku 1993 ako jej nacionalistické krídlo a druhý Jobbik, pôsobiaci od roku 2003 a vyznačujúci sa silným apelom voči niekdajším historickým hraniciam maďarského národa.

Z uvedených údajov (tabuľka 16) je zjavné, že maďarský superzmiešaný systém má negatívny dopad na okrajové strany, avšak nie v takom rozsahu, ako je tomu u francúzskeho dvojkolového systému. „Francúzsky“ účinok možno vidieť v prípade väčšinovej zložky, ktorá ani v jedných voľbách neumožnila žiadnej z týchto subjektov zisk priameho mandátu. Účinok druhého kola tu tak funguje na podobnom princípe, keďže účasť minimálne jednej z dvoch hlavných pólov (s výhradou k špecifickým výsledkom posledných volieb, kde jednoznačne prevládal Fidesz) efektívne zamedzuje okrajovým stranám dosiahnuť na mandát.

Tabuľka 16: Participácia MP, MIÉP a Jobbik na maďarských parlamentných voľbách¹⁰

Voľby	Väčšinová zložka			Pomeraná zložka			Komp.	Celkovo		Strany s mandátmi	Poradie ID
	Hl. (%)	Mand.	ID	Hl. %	Mand.	ID		Mand.	ID		
Robotnícka strana (MP)											
1990	2,70	0	0	3,70	0	0	0	0	0	7	–
1994	3,30	0	0	3,20	0	0	0	0	0	7	–
1998	3,70	0	0	3,95	0	0	0	0	0	6	–
2002	1,93	0	0	2,16	0	0	0	0	0	3	–
Strana maďarskej pravdy a života (MIÉP)											
1994	1,20	0	0	1,60	0	0,00	0	0	0,00	7	–
1998	5,58	0	0	5,47	3	0,43	11	14	0,66	6	6
2002	4,58	0	0	4,37	0	0,00	0	0	0,00	3	–
Jobbik											
2006	1,72	0	0	2,20	0	0,00	0	0,00	0	5	–
2010	16,36	0	0	16,67	26	1,07	21	47	0,74	4	3

Zdroj: Šedo, 2007, s. 138–140; Országos Választási Iroda.

Naopak to, čím ide maďarský systém nad rámec francúzskeho, teda prítomnosť pomernej a kompenzačnej zložky, vytvára pre tieto subjekty reálnu možnosť získavať parlamentné zastúpenie. Tento jav vyplýva už i z prostého podielu získaných kresiel MIÉP v roku 1998, resp. Jobbiku v roku 2010, na ktorom sa jednotlivé zložky v poradí väčšinová : pomeraná : kompenzačná podieľali v absolútnych číslach 0 : 3 : 11, resp. 0 : 26 : 21. Celkovo teda platí, že ak sa okrajovým subjektom podarí v pomernej časti prekonať klauzulu 5 %, stávajú sa adresátmi mandátov minimálne z kompenzačnej zložky, keďže disponujú pomerne značným množstvom neúspešných hlasov. Súčasne s nárastom ich podpory stúpa relatívne zastúpenie mandátov získaných v pomernej časti, čo dokladá odlišnosť uvedených pomerov MIÉP a Jobbiku, avšak tento vzťah nie je lineárny.

Príčinou tejto nelinearity je značná disproporčnosť samotnej pomernej zložky maďarského systému. 152 mandátov je tu rozdelených do 20 obvodov, ktorých veľkosť sa navzájom dosť odlišuje. Priemerná veľkosť obvodu je 7,6 a v prípade, že odpočítame štyri najväčšie obvody, v ktorých sa rozdeľuje celkom 62 kresiel, klesne priemerná veľkosť na 5,63, čo vytvára predpoklady pre nemalú disproporcionalitu (Lebeda, 2008, s. 63–68; Taagepera a Shugart, 1989, s. 112–116), dokladom čoho je i nameraný Loosemore-Hanbyho index pre túto zložku uvedený v predošlej kapitole.

V prípade väčšiny obvodov je tak nutné pre zisk mandátu výraznejšie presiahnuť klauzulu, čo sa vo voľbách 2010 podarilo Jobbiku, ktorý získal kreslá až v 18 (a teda i v malých) obvodoch. Naopak disproporčnosť pomernej zložky plne dopadla na MIÉP v roku 1998, ktorá pri tesnom prekročení klauzule dokázala priamo získať mandáty iba v dvoch najväčších obvodoch, v Budapešti a Pešti a mimo nich sa jej všetky hlasy presúvali do kompenzačnej zložky. Táto situácia prirodzene nedopadá negatívne iba na okrajové strany, ale na menšie subjekty ako také, kam sa radikálne a extrémistické formácie spravidla radia. Práve solídny podiel hlasov Jobbiku zreteľne ukazuje rozdiel medzi francúzskym a maďarským systémom. Kým prvý dokázal Národnú frontu so ziskom takmer 15 % (voľby 1997) fakticky úplne odstaviť od zisku mandátov, druhý toho voči strane s obdobnou podporou nie je schopný. V prístupe k okrajovým stranám sa tak maďarský superzmiešaný systém blíži skôr k pomerným volebným systémom, a to tým viac, čím vyššiu voličskú podporu tieto subjekty majú.

Paradoxne k tomu značne prispieva i väčšinová zložka, keďže tá je pre strany, ktoré sú v nej značne neúspešné, zásadným zdrojom hlasov pre zisk kompenzačných mandátov. Pre krajne umiestnené strany sa tak výsledok rokovaní pri okrúhlych stoloch o tomto prvku volebného systému javí ako jeden z najvýznamnejších, na ktorých sa jedajúce strany dohodli (tabuľka 17).

¹⁰Poznámka: Pre určenie počtu strán s mandátmi sa v prípade predvolebných koalícií tieto berú ako jeden subjekt. Vo voľbách 2006 kandidovali MIÉP a Jobbik v rámci koalície, údaje sú uvedené v rámci Jobbiku.

Tabuľka 17: Simulácia kompenzačnej zložky pre voľby 2010 podľa jednotlivých alternatív

Strana	Rozdelenie mandátov		
	Platná úprava	Návrh MSZMP	Návrh opozície
FIDESZ-KDNP	3	0	12
MSZP	29	32	18
Jobbik	21	25	10
LMP	11	7	24

Zdroj: Országos Választási Iroda.

Vládnci komunisti v rámci okrúhlych stolov pôvodne navrhovali, aby sa kompenzačná zložka počítala iba z neúspešných hlasov väčšinovej zložky a na výsledný kompromis pristúpili až po indiciách o poklese ich dôvery vo verejnosti. Cieľom opozície naopak bolo kompenzačnú zložku založiť iba čisto na hlasoch z pomernej zložky (Benoit a Schiemann, 2001, s. 171–173). Presadenie prvej alternatívy by tak znamenalo značné pozitívum pre tie strany, ktoré získavajú väčšie množstvá hlasov vo väčšinovej zložke bez zisku mandátu, čo sa týka spravidla oboch veľkých strán (mimo situácie dominance jednej z nich, čo je príklad Fideszu vo voľbách 2010, keďže táto strana si následne takmer žiadne hlasy neprenášala) a mimo nich tiež subjektov na okraji spektra. Naopak pôvodný návrh opozície by tieto skupiny strán v kompenzačnej zložke oslabil. Prijatý variant je tak pre okrajové strany relatívne prospešný, keďže veľká väčšina ich hlasov v boji o kompenzačné mandáty pochádza z nominálnej zložky (v prípade Jobbiku vo voľbách 2010 to bolo až 90,44 %).

Postupy strán pre účely volieb

Jeden z Duvergerových zákonov, resp. premís, vyjadruje, že dvojkolový väčšinový systém vedie k systému viacerých strán s nižšou stabilitou a väčšou pružnosťou. I keď k zmienenej teórii možno uplatniť viacero výhrad, v prípade Francúzska, na ktoré bola primárne zameraná, sa v hrubých rysoch uplatňuje. Francúzsky volebný systém nie je napriek svojej vysokej disproporcionalite schopný stlačiť počet strán v spektre do Sartorihho kategórie obmedzeného multipartizmu (o bipartizme nehovoriac), ale menšie strany si v ňom dlhodobo uchovávajú určitú mieru relevancie.

Jedným z dôvodov tohto stavu je priestor pre volebnú kooperáciu jednotlivých subjektov. I keď vzájomná spolupráca nie je vylúčená ani pred samotnými voľbami, spravidla nastupuje až po ich prvom kole. Jedna z hlavných príčin tohto stavu spočíva v kritériách postupu do druhého kola, ktoré pre menšie strany nie sú neprekonateľné. Navyše UMP ani PS nie sú napriek svojej relatívne vysokej podpore schopné úplne ovládnuť svoju časť spektra, čo vedie k tomu, že v prvom kole sa rozhodne iba o malej časti mandátov, kým pre určenie volebného víťaza a budúcu vládnú zostavu má určujúci dopad kolo druhé (v roku 2007 sa v ňom súperilo o takmer 81 % mandátov a v roku 2002 dokonca o necelých 90 % kresiel).

Do prvého kola tak jednotlivé strany nasadzujú svojich kandidátov spravidla samostatne, výnimkou však nie je nepostavenie vlastného nominanta v prospech iného subjektu či dokonca priama konkurencia zástupcov rovnakej strany, kde jedna osoba pôsobí proti „oficiálnemu“ nominantovi (Résultats électoraux en France). Spolupráca predovšetkým na ideovej báze sa prejavuje až medzi oboma kolami, kde menšie strany výmenou za podporu kandidátov typicky UMP alebo PS získavajú v niektorých obvodoch naopak ich krytie, čo im umožňuje obdržať menší počet mandátov. Pre veľké strany je tak uvedená spolupráca prospešná, keďže výsledné rozdiely v druhom kole medzi ich kandidátmi často nebývajú veľké a podpora menších strán sa môže javiť ako značne potrebná. Malé strany do spolupráce vstupujú skôr z nevyhnutnosti, keďže bez podpory silnejších subjektov je ich šanca na presadenie sa nízka a navyše ako už bolo uvedené, v ich prípade ignorovanie bipolarizácie súfaže nesie so sebou riziko ich úplnej eliminácie (ekologické strany vo voľbách 1993).

Ako je to v prípade Maďarska? Nominálna a pomerná zložka v tomto zmysle nie sú žiadnym spôsobom prepojené, a teda strany môžu v jednej z nich kandidovať spoločne, kým v druhej samostatne.

Obdobnú voľnosť majú tiež v prípade jednotlivých obvodov väčšinovej zložky. V porovnaní s Francúzskom sú tu viaceré zásadné rozdiely. Predovšetkým, do druhého kola v nominálnej zložke môžu za istých okolností postúpiť všetci kandidáti, čo je vo Francúzsku teoreticky možné iba ak by všetci nominanti presiahli hranicu 12,5 % hlasov, čo je v praxi fakticky vylúčené. Navyše maďarská úprava vyslovene počíta minimálne s tromi účastníkmi druhého kola volieb, kým vo Francúzsku je to iba reálna alternatíva. Po druhé, kritéria pre postup do druhého kola sú tu miernejšie, čo je dané automatickým postupom prvých troch nominantov a navyše hranica 15 % sa tu počíta z odovzdaných hlasov a nie z počtu oprávnených voličov. V praxi je tak „maďarských“ 15 % menej ako „francúzskych“ 12,5 %. Tretí a zrejme najvýznamnejší dôvod spočíva v samotnej výstavbe maďarského volebného systému, resp. jeho kompenzačnej zložky. Ako už bolo uvedené, hlavným zdrojom pre väčšinu strán v tejto zložke sú hlasy z väčšinovej časti, avšak iba z jej prvého kola. Strany sú tak nepriamo motivované zúčastniť sa volieb čo možno v najväčšom rozsahu, keďže i bezvýznamný zisk v prvom kole v nominálnej zložke môže mať svoj význam. Naopak i tá najtesnejšia prehra v kole druhom už danej strane nijak na prospech nie je.

Celkovo sú tak strany v nominálnej zložke motivované spolupracovať, avšak na rozdiel od francúzskej úpravy im kooperácia v podobe nepostavenia kandidáta v prospech iného subjektu už pred prvým kolom môže (v prípade menších subjektov i významne) poškodiť. Zúčastnené strany, ktoré môžu v pomernej zložke oprávnené počítať s prekročením klauzule (keďže bez nej im nevzniká nárok na účasť v kompenzačnej zložke) by tak pre maximalizáciu svojho zisku teoreticky mali:

- do prvého kola nominálnej zložky pokryť svojimi kandidátmi čo možno najviac obvodov;
- pre druhé kolo v prípade potreby uzatvárať dohody o vzájomnej podpore s inými stranami.

Tieto predpoklady si pre využitie v praxi vyžiadali konkrétnu volebnú skúsenosť a aj preto sa kooperačné vzorce začali objavovať až s určitým časovým odstupom po zavedení systému. Za určitý zlom možno považovať voľby v roku 1998, teda tretie v poradí, i keď náznaky vzájomnej podpory neboli vylúčené ani predtým (zrov. Mlejnek, 2004, s. 137). V týchto voľbách bola motivácia pravice spolupracovať navyše posilnená neúspechom v prvom kole a kooperačná taktika sa v celkových výsledkoch prejavila ako úspešná. Vo voľbách 2002 a 2006 naopak preukázala lepšiu schopnosť kooperovať ľavica, pričom postupovala presne v zmysle uvedených dvoch bodov. Ako MZSP, tak i SZDSZ v nominálnej zložke pokryli všetky obvody, čo vytvorilo predovšetkým u druhej z menovaných strán reálny predpoklad pre nie bezvýznamné množstvo mandátov z kompenzačnej zložky. Následne pred druhým kolom takmer všetci kandidáti Slobodných demokratov odstúpili z ďalších bojov v prospech socialistov a naopak v šiestich, resp. štyroch (v roku 2006) obvodoch sa zachovali obdobne nominanti MSZP (Benda, 2003, s. 89–91; Šedo, 2002). V prípade volieb 2006 táto taktika dokázala vládnej strane po prvýkrát od roku 1990 obhájiť jej pozíciu.

Tabuľka 18: Stratégie maďarských strán v parlamentných voľbách¹¹

	1990	1994	1998	2002	2006	2010
Mandáty rozdelené v 1. kole	5	0	32	45	66	119
Počet 2. kôl	171	176	144	131	110	57
2 kandidáti	42 (24,6)	12 (6,8)	107 (74,3)	124 (94,7)	85 (77,3)	4 (7)
3 kandidáti	120 (70,2)	161 (91,5)	37 (25,7)	7 (5,4)	25 (22,7)	53 (93)
Odstúpení	61	12	229	132	86	4

Zdroj: Mlejnek, 2004, s. 151; Šedo, 2007, s. 140; Országos Választási Iroda.

¹¹Poznámka: Čísla v zátvorkách v riadkoch „2 kandidáti“, resp. „3 kandidáti“ udávajú percentuálny podiel druhých kôl s týmto počtom nominantov.

Z uvedených údajov (tabuľka 18) je zrejmé, ako sa vyvíjala stratégia maďarských strán v priebehu vývoja po roku 1990. Od roku 1998 možno pozorovať zreteľné dopady vzájomnej spolupráce odstupovania kandidátov pred druhým kolom, čo sa premietlo do ich obsadenia, keď vo veľkej väčšine proti sebe stáli iba dvaja kandidáti.¹² Podobne ako i vo Francúzsku sa ukazuje, že ak menšie strany v prípade postupu svojich kandidátov nepristúpia k dohodám s väčšími subjektmi, sú penalizované psychologickým efektom volebného systému. Z ich pohľadu je tak spolupráca prevažne otázkou nevyhnutnosti.¹³

Naznačený taktický posun v trojici volieb 1998–2006 viedol i v odbornom prostredí k presvedčeniu, že „receptom“ na víťazstvo v maďarských voľbách je spolupráca veľkej a malej strany, kde prvá menovaná získava (i vďaka podpore svojho spojenca) kreslá v nominálnej zložke a zisk prevahy v Národnom zhromaždení dokonajú kompenzačné mandáty pre menšieho partnera (zrov. Mlejnek, 2004, s. 147). Daná premisa však vychádzala z určitej nemennosti stranického spektra, kde budú naďalej existovať dve veľké strany, MSZP a Fidesz, a ich menší spojenci, čo ale vývoj po roku 2006 a najmä voľby 2010 narušili. Práve tie naznačili, že ako i v iných volebných systémoch, i v prípade maďarského superzmiešaného modelu „hrubá sila“ (v tomto prípade Fideszu) dokáže kooperačné kalkulácie účinne nahradiť a predčiť. Navyše faktická absencia dohôd strán s postupujúcimi kandidátmi v týchto voľbách obrátila pomer druhých kôl zreteľne v prospech tých, ktorých sa zúčastnili traja kandidáti, keďže k odstupovaniu dochádzalo iba minimálne, a to výlučne v obvode Budapešť.

Spolupráca pred prvým kolom je obmedzená, čo spôsobuje ako nastavenie systému (odstupovanie dopadá negatívne na alokáciu kompenzačných mandátov), tak i nižšia motivácia strán (pozri nižšie). Utváranie koalícií je skôr zriedkavým javom a týka sa prevažne subjektov s nižšou podporou, ktoré si tak v pomernej zložke chcú zaistiť dosiahnutie klauzule, pričom možno identifikovať ako prípady kooperácie dvoch slabších strán (MIÉP a Jobbik v roku 2006), tak i prepojenie malého a veľkého subjektu (Fidesz a KDNP v roku 2010). Výnimkou tiež neboli ani koalície medzi relevantnými subjektmi (MSZP a SZDSZ vo viacerých voľbách), avšak iba s obmedzeným rozsahom na niekoľko málo obvodov v nominálnej zložke. V porovnaní s odstupovaním kandidátov pred druhým kolom volieb má súhrnne tento typ spolupráce v jednotlivých voľbách skôr podružný význam.

V prípade druhého sledovaného aspektu, ktorým je geografické pokrytie kandidátmi v nominálnej zložke, sa napĺňajú odhadované predpoklady. Subjekty, ktoré majú reálnu šancu na prekonanie klauzule, a teda vyhliadky na zisk kompenzačných mandátov, nasadzujú svojich nominantov spravidla do všetkých obvodov. V ich prípade ide v podstate o jednoduchú kalkuláciu, keďže samotná účasť môže mať zásadne pozitívne výstupy, a to buď zisk mandátu alebo presun hlasov do kompenzačnej zložky. Naopak nepostavenie kandidáta má pre stranu výlučne negatívne dôsledky v podobe nemožnosti zisku ani jednej z uvedených kladných alternatív. Iba parciálne pokrytie kandidátmi u viacerých menších až marginálnych subjektov tak vychádza skôr z ich nedostatočného organizačného pokrytia či neschopnosti splniť podmienky pre registráciu.¹⁴

Celkovo sa tak v správanie maďarských strán pre účely volieb vytvorili dva paralelné modely. Prvý sa týka nominálnej zložky a zodpovedá stratégiám strán vo Francúzsku v zmysle spolupráce pre druhé kolo, i keď vyplýva z čiastočne odlišných podmienok a zahŕňa špecifikum v podobe implicitnej penalizácie v prípade nepostavenia kandidátov vo všetkých obvodoch. Druhý model sa uplatňuje pre pomernú zložku a má identické rysy ako v prípade klasických pomerných systémov, kde jednotlivé strany kandidujú samostatne a do koalícií vstupujú spravidla z dôvodu potreby prekonania klauzule. Ak by sme mali jeden z daných modelov označiť za významnejší, bol by to prvý z menovaných,

¹²Zvýšenie počtu druhých kôl s tromi kandidátmi vo voľbách 2006 bolo spôsobené neschopnosťou najširšieho rozsiahlého dohodu medzi pravicovými stranami, čo spôsobilo, že MDF vo vyše 20 obvodoch konkurovalo Fideszu, pričom v niektorých obvodoch ho tak pripravilo o zisk mandátu. Príkladom je napr. obvod Edelény, kde nominant MDF získal takmer 300 hlasov, no rozdiel medzi víťazným socialistom a druhým v poradí, kandidátom Fideszu, bol iba tri hlasy.

¹³Zmienaná konkurencia MDF voči Fideszu v roku 2006 síce Orbánovej strane odobrala niekoľko mandátov, pre MDF však bola úplne devastácia. Psychologické účinky systému sú zreteľné pri rapidnom poklese podpory kandidátov MDF oproti prvému kolu, a to nielen relatívne, ale i v absolútnych počtoch obdržaných hlasov.

¹⁴Napr. vo voľbách 2010 vo všetkých obvodoch kandidovali iba Fidesz-KDNP, MSZP a Jobbik. Nová ekologická strana LMP a MDF postavili kandidátov vo viac než polovici obvodov. Ostatné strany sa pohybovali v rámci jednotiek až niekoľkých desiatok. Menšie strany sa s ohľadom na svoje možnosti často obmedzujú iba na účasť v jednom či niekoľkých obvodoch v nominálnej zložke, i tu však majú iba slabšie vyhliadky. Výnimkou napr. bola lokálna strana Somogyért, ktorej sa v roku 2006 takto podarilo získať jeden mandát, v ďalších voľbách však zo svojich troch nominácií nepremenila žiadnu.

a to z dôvodu, že sa netýka iba nominálnej zložky, pre ktorú sa primárne uplatňuje, ale presahuje ju a rozhodujúcim spôsobom sa podieľa i na distribúcii kompenzačných mandátov.

Namiesto záveru – Maďarsko alebo superzmiešaný systém?

V rámci tohto textu boli rozobraté tri samostatné oblasti – proporcionalita výstupov, pozícia okrajových strán a stratégie subjektov pre účely volieb, z čoho vyplynulo, že maďarský volebný systém má ako svoje špecifiká, tak i v určitých ohľadoch nasleduje zaužívané modely. Otázkou je, či uvedené výstupy boli zámerom účastníkov jednaní pri okrúhlych stoloch v roku 1989, pričom o tom možno vysloviť pochybnosti. Predovšetkým na stratégiách oboch strán, vládnučich komunistov i opozície, bolo viditeľné primárne zameranie nie na stredno- či dlhodobý horizont, ale na okamžité efekty systému spojené s prvými slobodnými voľbami v roku 1990.

Z hľadiska celkovej (dis)proporcionality systému meranej Loosemore-Hanbyho indexom sa Maďarsko nachádza v oblasti vysoko presahujúcej európske pomerné systémy, no súčasne v tomto ukazovateli značne zaostáva za francúzskymi výstupmi. Neprekvapujúcim zistením je skutočnosť, že kým maďarská nominálna zložka má výrazne bližšie práve k francúzskemu príkladu, pomerná zložka sa umiestňuje medzi pomernými modelmi, avšak i jej hodnota je značne vysoká. V prípade proporcionality zisťovanej vo vzťahu k jednotlivým stranám už situácia tak neutrálna nie je, keďže prevažujúci vplyv tu má nominálna zložka, čo spôsobuje, že indexy deformácie strán v závislosti od ich veľkosti a úspešnosti vo voľbách sú vychýlené smerom k výstupom typickým skôr pre Francúzsko.

U okrajových strán, ktoré sú vo francúzskom systéme silne penalizované (zvlášť v prípade Národnej fronty), pôsobí maďarský systém diferencovane v závislosti od jednotlivých zložiek. Existencia dvojkoľovej nominálnej zložky nedáva týmto subjektom takmer žiadne vyhliadky na zisk mandátu, avšak charakter „superzmiešanosti“ systému tu na rozdiel od Francúzska dáva okrajovým stranám alternatívnu možnosť obdržania kresiel prekročením klauzule a tým i účasťou na kompenzačných mandátoch. Na rozdiel od otázky proporcionality a vytvárania rozhodujúceho náskoku víťaza, v tomto prípade pomerná a kompenzačná zložka dokážu efekty nominálnej zložky účinne vybalansovať.

V prípade stratégie strán možno konštatovať zvýšené pohnútky systému voči kooperatívneho chovaniu, čo sa prejavuje predovšetkým v nominálnej zložke pred druhým kolom. V porovnaní s francúzskym systémom je pritom podstatné, že taktika odstupovania, ktorá je v oboch štátoch využívaná, má v prípade Maďarska pred prvým kolom dokonca negatívny dopad, čo kooperáciu o to viac koncentruje až do neskorších fáz volebného súboja. V prípade pomernej zložky už uvedená úroveň motivácie nie je dosiahnutá a jediným motívom k jej uskutočneniu je spravidla individuálna neschopnosť presiahnuť klauzulu.

Celkovo tak účinky maďarského superzmiešaného systému nadobúdajú dichotomický charakter, pričom je podstatné, ktorá zo zložiek je v konkrétnej otázke prevažujúca. Identifikované boli ako prípady prevahy nominálnej zložky (proporcionalita systému, určenie víťaznej strany), tak i jej efektívnej blokácie prítomnosťou zvyšných zložiek (postavenie okrajových strán) a tiež paralelné pôsobenie oboch častí systému (samostatné volebné stratégie strán). Maďarský systém tak produkuje i špecifické výstupy, avšak vždy v závislosti na tom, ktorá oblasť je sledovaná. Hypotéza, s ktorou sme do výskumu vstupovali sa tak potvrdzuje iba parciálne. S ohľadom na unikátny charakter tohto volebného systému je však k týmto záverom nutné pristupovať s určitou mierou opatrnosti, pretože bez komparácie viacerých rovnako vystavaných superzmiešaných systémov môže byť vždy položená relevantná otázka, či sa uvedené zistenia týkajú superzmiešaného volebného systému ako takého alebo či sú špecifikami samotného Maďarska.¹⁵

¹⁵Takto možno uvažovať napríklad v prípade počtu strán v spektre. Vzhľadom na nameranú mieru disproportionality volebných systémov Francúzska a Maďarska by prvý z menovaných prípadov mal mať väčšie predpoklady pre stlačenie počtu subjektov smerom nadol. V praxi je však skôr opak pravdou, čo možno doložiť ako absolútnym, tak i efektívnym počtom strán v oboch spektrách. Vysvetlenie tohto stavu možno okrem iného objasniť komplikovanejšou štruktúrou konfliktných línií vo Francúzsku oproti Maďarsku a tiež fázou silnej populistickéj politiky nereálnych sľubov, ktorú niekoľko rokov viedli MSZP a Fidesz a ktorá mimo pozornosť vytlačila viaceré menšie strany. Prípadná existencia iných (inéno) superzmiešaných systémov by však tieto vysvetlenia umožnila hľadať i v oblasti samotných volebných systémov.

Zoznam použitej literatúry

- BENDA, L. Stranický systém Maďarska. In FIALA, P., HERBUT, R. *Středoevropské systémy politických stran. Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, s. 55–104.
- BENOIT, K., SCHIEMANN, J. W. Institutional Choice in New Democracies: Bargaining Over Hungary's 1989 Electoral Law. *Journal of Theoretical Politics*. No. 2, Vol. 13, 2001, pp. 153–182.
- BIRCH, S. Two-Round Electoral Systems and Democracy. *Comparative Political Studies*, Vol. 36, 2003, pp. 319–344.
- BLAIS, A., LOEWEN, P. J. The French Electoral System and its Effects. *West European Studies*, Vol. 32, No. 2, March 2009, pp. 345–359.
- CARAMANI, D. *Elections in Western Europe since 1815 : Electoral Results by Constituencies*. London: Macmillan, 2000.
- ČALOUD, D. *Smišené vs. poměrné personalizované volební systémy: stejná nebo různá kategorie?* Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 99 s.
- FREARS, J. *Parties and Voters in France*. New York: St. Martin's Press, 1991.
- CHYTILEK, R. a kol. *Volební systémy*. Praha: Portál, 2009.
- LEBEDA, T. *Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a apolitické konsekvence*. Praha: Karolinum, 2008.
- LEWIS-BECK, M. S. *The French Voter. Before and After the 2002 Elections*. New York: Palgrave Macmillan, 2004.
- MLEJNEK, J. Maďarský smíšený volební systém – inspirace pro Českou republiku? In NOVÁK, M., LEBEDA, T. *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2004, s. 122–161.
- Országos Választási Iroda*. [on-line]. [cit. 2011-03-23]. Dostupné na <http://www.valasztas.hu/hu/ovi/index.html>.
- Résultats électoraux en France*. [on-line]. [cit. 2011-03-23]. Dostupné na http://www.interieur.gouv.fr/sections/a_votre_service/elections/resultats.
- ŠEDO, J. *Parlamentní volby v Maďarsku 2002*. [on-line]. 2002. [cit. 2011-03-23]. Dostupné na <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=25>.
- ŠEDO, J. *Volební systémy postkomunistických zemí*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007.
- TAAGEPERA, R., SHUGART, M. S. *Seats and Votes: The Effects and Determinants of Electoral Systems*. New York: Yale University, 1989.
- TASNÁDI, A. *The Extent of the Population Paradox in the Hungarian Electoral System*. *Public Choice*, 2008, pp. 293–305.